

ΜΑΘΗΜΑ 29

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Οι βαθμοί σύγκρισης του επιθέτου

α) Η Νίτσα είναι **έξυπνη**.

β) Η Λίτσα είναι **εξυπνότερη** (πιο έξυπνη) από την Νίτσα.

γ) Η Πηνελόπεια είναι **εξυπνότερη**. Είναι η **εξυπνότερη** (η πιο έξυπνη) απ' όλες.

Στις παραπάνω προτάσεις, όλα τα κορίτσια έχουν ένα κοινό γνώρισμα: την εξυπνάδα. Όμως, η κάθε πρόταση έχει διαφορετικό νόημα.

■ Στην **α' πρόταση**, κάνουμε απλώς έναν χαρακτηρισμό: Η Νίτσα είναι **έξυπνη**.

Δεν αναφέρουμε πόσο έξυπνη είναι και δεν την συγκρίνουμε με άλλους.

Μπορεί να είναι από λίγο έξυπνη μέχρι διάνοια.

Αναφέρουμε το επίθετο *έξυπνη* απλώς ως μια ιδιότητα του ουσιαστικού *Νίτσα*.

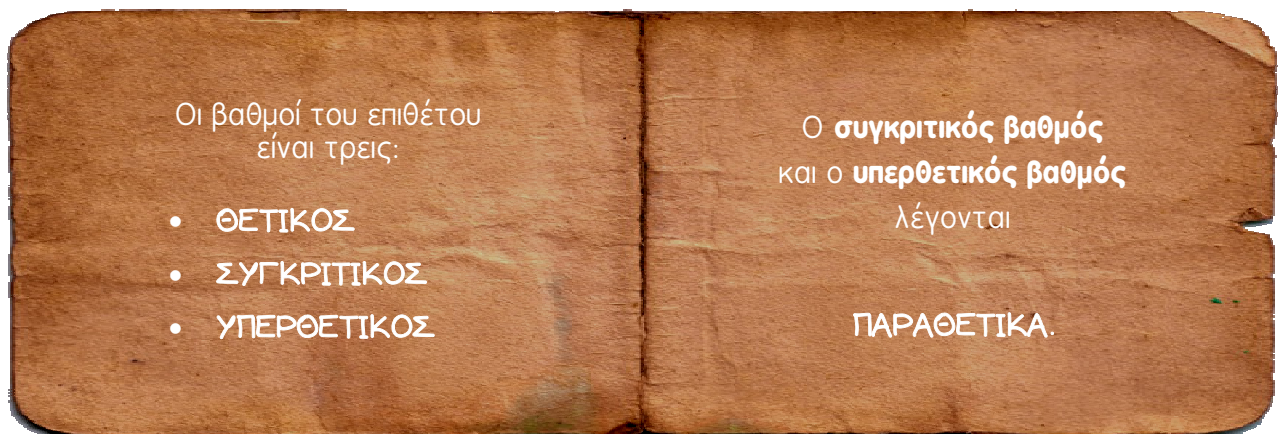
Λέμε πως το επίθετο **"έξυπνη"** βρίσκεται στον **θετικό βαθμό**.

■ Στην **β' πρόταση**, συγκρίνουμε την Λίτσα με την Νίτσα και βρίσκουμε πως η Λίτσα είναι **πιο έξυπνη** απ' αυτήν.

Λέμε πως το επίθετο **"εξυπνότερη"** (πιο έξυπνη) βρίσκεται στον **συγκριτικό βαθμό**.

■ Στην **γ' πρόταση**, θεωρούμε πως η Πηνελόπεια είναι **έξυπνη** στον **ανώτατο βαθμό**, δηλαδή είναι η **πιο έξυπνη** από όλες.

Λέμε πως το επίθετο **"εξυπνότερη"** (η εξυπνότερη απ' όλες, η πιο έξυπνη απ' όλες) βρίσκεται στον **υπερθετικό βαθμό**.

Ο θετικός βαθμός

Ο θετικός βαθμός ενός επιθέτου δείχνει απλώς **μία ιδιότητα του ουσιαστικού**.

Π.χ. *Ο ανιψιός μου είναι έξυπνος*. Αναφέρω απλώς μία ιδιότητα που έχει ο ανιψιός μου.

Ο συγκριτικός βαθμός

Ο συγκριτικός βαθμός ενός επιθέτου δείχνει πως ένα ουσιαστικό **έχει μια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο** ουσιαστικό που το συγκρίνουμε μαζί του.

Όταν π.χ. κάποιος είναι νεότερος από κάποιον άλλον, δεν σημαίνει πως ο ένας είναι νέος και ο άλλος γέρος. Σημαίνει πως ο ένας είναι απλώς πιο νέος από τον άλλον.

Ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με δύο τρόπους:

- με το θέμα του θετικού βαθμού και την κατάληξη: “-ότερος” (νεότερος), “-ύτερος” (μακρύτερος), ή “-έστερος” (ευγενέστερος).
- με το επίρρημα “πιο” και τον θετικό βαθμό (πιο νέος, πιο μακρύς, πιο ευγενής).

Ο υπερθετικός βαθμός

Ο υπερθετικός βαθμός ενός επιθέτου δείχνει πως ένα ουσιαστικό, που το συγκρίνουμε με άλλα, έχει μια ιδιότητα στον ανώτατο βαθμό.

Σχηματίζεται με δύο τρόπους.

i. με το άρθρο + συγκριτικό βαθμό:

“ο νεότερος, ο μακρύτερος, ο ευγενέστερος από όλους”, κλπ.

ii. με το θέμα του θετικού βαθμού και τις καταλήξεις:

“-ότατος” (εξυπνότατος), “-ύτατος” (μακρύτατος), “-έστατος” (ευγενέστατος).

Πίνακας σχηματισμού παραθετικών

ΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ		ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	
	μονολεκτικά	περιφραστικά	ΣΧΕΤΙΚΟΣ	ΑΠΟΛΥΤΟΣ
(π.χ.)				
έξυπνος	εξυπνότερος	πιο έξυπνος	ο εξυπνότερος	εξυπνότατος
μακρύς	μακρύτερος	πιο μακρύς	ο μακρύτερος (ο πιο μακρύς)	μακρύτατος
ευγενής	ευγενέστερος	πιο ευγενής	ο ευγενέστερος (ο πιο ευγενής)	ευγενέστατος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Κάποια παραθετικά δεν παράγονται από επίθετα, αλλά από επίρρηματα ή προθέσεις, γι' αυτό ακολουθούν την δική τους ορθογραφία.

Π.χ. άνω → ανώτερος – ανώτατος, κάτω → κατώτερος – κατώτατος, κλπ.

2. Μερικά παραθετικά σχηματίζονται με λάθος τρόπο, και καθιερώνονται έτσι, επειδή ταιριάζουν ακουστικά με κάποια άλλα.

Π.χ. Αρκετοί λένε **κοντύτερος** αντί για **κοντότερος**, επειδή η λέξη **κοντύτερος** ταιριάζει με την λέξη **μακρύτερος**. (Μακρύς και κοντός έχουν σχέση μεταξύ τους, ως αντίθετα.)

3. Πολλές λέξεις με α' συνθετικό: θεο-, ολο-, υπερ-, παν-, τετρα-, πεντα-, κλπ. (π.χ. θεοπάλαβος, ολόφρεσκος, υπέρλαμπρος, πανέμορφος, τετράπαχος, πεντανόστιμος, κλπ.) χρησιμοποιούνται αρκετές φορές για να εκφραστούμε στον υπερθετικό βαθμό, αλλά ΔΕΝ ανήκουν στα παραθετικά των επιθέτων.

4. Όταν δεν μας είναι εύκολο να σχηματίσουμε μονολεκτικά ένα παραθετικό, το σχηματίζουμε περιφραστικά (καινούριος – πιο καινούριος – ο πιο καινούριος).

Εξαιρέσεις στα παραθετικά

- * **Κάποια επίθετα που έρχονται από τα αρχαία ελληνικά** σχηματίζουν παραθετικά με ανώμαλο τρόπο (επειδή κάποιοι τύποι τους σχηματίζονται από την αρχαία γλώσσα, κάποιοι από την νέα γλώσσα και κάποιοι δεν χρησιμοποιούνται σήμερα):

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ		
ΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ
αγλός	αγλούστερος	αγλούστατος
καλός	καλύτερος	(κάλλιστος & άριστος)
κακός	χειρότερος	(κάκιστος & χειρίστος)
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
μικρός	μικρότερος	(μικρότατος & ελάχιστος) *
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
πολύς	περισσότερος	(γῆειστος)
κλπ.		

* Ο αρχαίος τύπος **μικρότατος** χρησιμοποιείται σπάνια, έτσι για τον υπερθετικό βαθμό του επιθέτου **μικρός** δανειζόμαστε τον υπερθετικό βαθμό του επιθέτου **λίγος**.

- * **Κάποια επίθετα δεν τα χρησιμοποιούμε σε όλους τους βαθμούς.** Είναι αυτά που:
 - Σχηματίζονται από αρχαία επίθετα, από τα οποία έχει περάσει στα νέα ελληνικά μόνον ο συγκριτικός βαθμός:
προγενέστερος, μεταγενέστερος, κλπ.
 - Σχηματίζονται από αρχαία επίθετα και στα νέα ελληνικά έχει ξεχαστεί ο συγκριτικός βαθμός και χρησιμοποιείται μόνον ο υπερθετικός (κυρίως στις προσφωνήσεις):
έξοχος → εξοχώτατος, πανάγιος → παναγιότατος (και παναγιώτατος),
σεβάσμιος → σεβασμιότατος (και σεβασμιώτατος), κλπ.

- * **Πολλά επίθετα δεν σχηματίζουν καθόλου παραθετικά** (επειδή τα παραθετικά τους δεν έχουν νόημα).

Είναι αυτά που:

- δειχνουν **ύλη** (ξύλινος, πλαστικός, πέτρινος, κλπ.)·
- δειχνουν **χρώμα** (άσπρος, κίτρινος, πράσινος, κλπ.)·
- δειχνουν **καταγωγή** (πελοποννησιακός, κρητικός, γαλλικός, κλπ.)·
- δειχνουν **συγγένεια** (αδελφικός, γονικός, προγονικός, κλπ.)·
- δειχνουν **τόπο** (βουνίσιος, νησιωτικός, πεδινός, κλπ.)·
- δειχνουν **χρόνο** (χθεςινός, σημερινός, αυριανός, περσινός, κλπ.)·
- δειχνουν **κατάσταση που δεν αλλάζει** (ζωντανός, ολόκληρος, υπόγειος, κλπ.)·

ΜΑΘΗΜΑ 29

ΟΝΟΜΑ:

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε τα μονολεκτικά παραθετικά των παρακάτω επιθέτων (για όσα επίθετα σχηματίζουν παραθετικά):

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ
α) δυνατός
β) ξύλινος
γ) φτηνός
δ) ελαφρύς
ε) μάλλινος
στ) ακριβός
ζ) ελληνικός
η) καλός
θ) μεγάλος
ι) λίγος
ια) χθεσινός
ιβ) αγλός
ιγ) ευσεβής
ιδ) μισός
ιε) σπάνιος
ιστ) παχύς

2. Να σχηματίσετε προτάσεις, βάζοντας τα επίθετα σε (μονολεκτικό) συγκριτικό βαθμό (όπως στο παράδειγμα):

Νίκος / μεγάλος / Μαρία

Ο Νίκος είναι μεγαλύτερος από την Μαρία.

α) αεροπλάνο / ταχύς / γαοίο

.....

β) ψάρι / χρήσιμος / μακαρόνια

.....

γ) Δημήτρης / επιμελής μαθητής / Στέλλα

.....

δ) Κατερίνα / ψηλός / Ελένη

.....

ε) βαμβάκι / ελαφρύς / ξύλο

.....